

Motion till riksdagen

1989/90:Kr403

av Sten Svensson (m)

Varnhems klosterkyrka

Den gamla klosterkyrkan i Varnhem är en riksklenod. Klostret var det medeltida Sveriges största munkkloster och en av landets både kulturellt, ekonomiskt, socialt och politiskt mest betydelsefulla institutioner under medeltiden.

Varnhems klosterkyrka är, som medeltidsbyggnad och klosterkyrka, ett av de få internationellt uppmärksammade svenska byggnadsverken. Kyrkan är gravkyrka för minst tre medeltida kungar, för minst en drottning, för minst en hertiginna och en hertig liksom riksråd och riddare. I klosterkyrkan finns också gravplatsen för huvudstadens grundare, riksföreståndaren Birger Jarl!

Med sin längd på nästan 70 meter är Varnhems klosterkyrka idag en av landets största medeltida landsbygdskyrkor. I dess murar döljs delar av en 800 år gammal kyrka. Det specifika med kyrkan är emellertid dess helt unika medeltida interiör. Bortsett från den mycket värdefulla inredningen från 1600-talet ser kyrkorummet i dag ut som när kyrkan invigdes på 1260-talet.

Att kyrkan överhuvudtaget står kvar kan tillskrivas omfattande restaureringsarbeten vid mitten av 1600-talet av rikskanslern och greven Magnus Gabriel de la Gardie. Redan 1641 anmodade sålunda regeringen landshövdingen att lägga om kyrkans tak *"efter som det wore stor skada samma kyrkia alldeles att förfalla låtha, uthi betrachtande af den sköne byggningh"*.

Den från 1600-talet härrörande inredningen har som konst- och kulturhistoriska höjdpunkter den praktfulla predikstolen, altarpopsatsen, kungs- och drottningstolarna och förrummet till rikskanslerns gravkammare. I denna står greve de la Gardies och hans gemåls praktfulla kistor.

Just byggnadens högklassiga och ömtåliga inredning ställer särskilda antikvariska krav på underhåll och skötsel och klassificeras av de antikvariska myndigheterna som *"synnerligen angeläget att bevara"*.

Som jag påpekade i motionen Kr 401 till föregående riksmöte kan kostnaden – om församlingen fullt ut skall bära dessa under de kommande åren – uppgå till mångmiljonbelopp. Det är orimligt att en liten, skattesvag landsortsförsamling, som Varnhems församling, skall ta ansvaret för en kyrka som är så historiskt värdefull som klosterkyrkan. Varnhems församling har enligt senast tillgänglig statistik 1177 invånare – ca 400 hushåll.

Fjölårets motion, 1988/89: Kr 401, behandlades av kulturutskottet i betän-

kandet 1988/89:KrU 10. Kulturutskottet anförde med anledning av motionen följande:

Mot. 1989/90
Kr403

Statsbidrag har tidigare utgått över särskilda anslag på statsbudgeten till restaurering av klosterkyrkorna i Vadstena och Varnhem (se bl a prop. 1976/77:100 s. 195-197, KrU 1976/77:29 och prop. 1979/80:100 bil. 18 s. 93, KrU 1979/80:25). Förra året beslöt riksdagen efter förslag av regeringen att kyrkofondens styrelse skall ges möjlighet att ge bidrag till ett pastorat till kostnadskrävande underhåll och restaurering av församlingskyrkor (18 § kyrkofondslagen). I propositionen framhölls utan erinran från riksdagens sida bl a att bidrag bör ges efter ungefär samma principer som då regeringen fördelar bidrag till underhåll av domkyrkor, d v s ett bidrag inom en ram av 20-80% av de totala kostnaderna. Avgörande för storleken av bidraget bör vara den bidragssökande kyrkokommunens ekonomi. anfördes det också i propositionen (prop. 1987/88:31 s. 161, KU 1987/88:30).

Med hänvisning till den bidragsmöjlighet för vanliga församlingskyrkor som sålunda tillskapades förra året är utskottet inte berett att förorda att medel anvisas under förevarande anslag – eller under nya anslag – till annat än tillfälliga, mer omfattande restaureringsåtgärder vid de äldre domkyrkorna och nämnda klosterkyrkor. Någon permanent finansiering över statsbudgeten bör inte komma ifråga.

Med hänvisning till ovanstående avstyrkte utskottet motionen. Riksdagen följde utskottet.

Det förslag till lösning som utskottet ansåg sig kunna peka på är dessvärre inte godtagbart för församlingen. Problemen i det längre tidsperspektivet kvarstår i huvudsak oförändrade.

Med hänsyn till kyrkans karaktär av riksklenod måste staten, liksom den gjorde redan på 1600-talet, som ovan påpekats, anvisa mer framgångsrika vägar till lösningar av bestående värde för framtiden. Denna uppfattning delas av Riksantikvarieämbetet, men ämbetet har inga medel att anslå för ändamålet.

För att med ett exempel på en av flera angelägna åtgärder närmare belysa problemen väljer jag dem som just nu är akuta. Projektet omfattar takreparation och tjärning av tak samt installation av energisparande folievärme. I 1989 års penningvärde beräknas kostnaderna till drygt 1,7 milj. kr.

Församlingen har i en skrivelse begärt att staten skall svara för dessa kostnader. Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1989/90:100, bilaga 15, s. 138) föreslagit att riksdagen skall anslå 1,3 milj. kr. för ändamålet. Det är i sig mycket glädjande att regeringen förelägger riksdagen detta förslag, men likväl måste det ändå noteras att det är ett näst intill oundvikligt minimiåtagande för staten, sett i det mer långsiktiga perspektivet.

Församlingens ekonomi är nämligen sådan att det blir nödvändigt att slå ut kostnaderna på fem år, varför församlingen måste ta upp ett lån. Räntekostnaden för detta lån blir, beräknad efter 13 %, 110 000 kr. Församlingens totalkostnad stiger då till 451 000 kr. Detta innebär att församlingen under åren 1990–1994 måste ta upp 90 000 kr. per år i budgeten för ändamålet.

Skatteunderlaget är enligt 1988 års taxering 535 341 skattekronor. Utdebiteringen är 1:95 per skattekrona, varav 70 öre på pastoratet och 1:25 på församlingen. Kostnaderna för uppvärmningen av kyrkan har stigit till för när-

varande ca 125 000 kr. per år trots att kyrkan varje vinter under de senaste åren hållits stängd två och en halv månad. Försäkringskostnaderna och kostnaderna för brandlarm uppgår till 45 000 kr. per år. Till allt detta skall läggas de kostnadsökningar som blir en följd av skatteomläggningens finansiering, vilka icke har kunnat beaktas i ovanstående beräkningar.

Med dessa siffror som bakgrund ter sig även en 20-procentig insats för de nu akuta åtgärderna övermäktig för församlingen. Kostnaderna för uppvärmning, försäkringar och årskostnad för de nyssnämnda åtgärderna motsvarar närmare 50 öre per skattekrona!

Normalt är det endast landets domkyrkor som får statsbidrag (anslagsposten G 4. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m. i budgetpropositionen, bilaga 15). Som redan påpekats i denna motion, har emellertid två undantag gjorts tidigare, nämligen för de båda klosterkyrkorna i Vadstena, resp i Varnhem på grund av deras kulturhistoriska värde.

Varnhems församling kan inte längre bekosta underhållet av klosterkyrkan. Det är därför angeläget att staten snarast fastställer en principlösning för finansieringen av underhållet till en historiskt så värdefull riksklenod som Varnhems klosterkyrka representerar. Enligt min mening bör finansieringen ske permanent från ovannämnda anslagspost i Civildepartementets huvudtitel.

Det är av största vikt för församlingen att erhålla besked härom för att kunna planera för ett genomförande av de oundgängligen nödvändiga restaurerings- och underhållsåtgärderna på längre sikt än för ett budgetår i taget. Värdet av en långsiktig planering för nämnda åtgärder har stor betydelse även från rent ekonomiska utgångspunkter. Således måste staten även i det längre tidsperspektivet göra utfästelser beträffande sitt kontinuerliga ansvarstagande.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om finansieringen av kostnaderna för underhållet av Varnhems klosterkyrka.

Stockholm den 16 januari 1990

Sten Svensson (m)

